

D r a g i š a
l v e l j a

**BIO SAM
TITOV ŠPIJUN**

Copyright © 2017, Dragiša Ivelja
Copyright © ovog izdanja 2017, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

BIO SAM
TITOV ŠPIJUN

Sadržaj

Metak za dobrodošlicu	9
Početak – kako sam angažovan.	15
Neuspelo krštenje	25
Sudbinska odluka i naknadna pamet (ispričano u trećem licu)	31
Put u Italiju	37
Na vezi sa službom – opasni poslovi.	55
More, jahta, devojke	79
Hapšenje kao grom iz vedra neba – neizbežna služba	85
Žaoka i med – noć na gliseru	99
Šifra <i>Prskalica</i>	108
Milica – Marselj, Andora, Madrid – zaplet koji može biti smrtonosan	150
Sežana – Tacijana, Boris – tajno skrovište u Veneciji.	178
Ivan gubi razum – susret s kapoom mafije	260
Mafijin kurir od poverenja	276

Ponovo u Jugi.	292
Epilog	299
<i>O autoru.</i>	301

METAK ZA DOBRODOŠLICU

Kišna noć u Trstu, mokre ulice u bezbroj boja od svetala iz izloga. Kiša natapa, sitna i dosadno uporna. Ostao sam sâm da sredim misli. Prijala mi je večera, pun tanjir špageta karbonara i mali bokal belog vina. Nabodem špagete na viljušku i dugo ih vrtim naslonjene na kašiku dok ne dobiju oblik kakav želim da progutam. Zabavljam se, uživam i lepo mi je samo dok ne pomislim na kišu i mokre ulice.

Moji su me obavestili da će mi se javiti naš vrlo bitan čovek, pa ako zatreba da mu budem u blizini. Imao sam to na umu i nekako predosećao da će naići tek za koji dan. Dok ispijam preostalo vino iz čaše, na vratima ugledam Lolu. Znam da je ona moj provereni i važan kontakt u Trstu, ali otkuda da baš ona dođe u restoran gde sedim retko, skoro nikada. Slučajnosti su moguće. Lola pravo za moj sto.

– Kakva slučajnost, devojčice – kažem.

Izmaknem joj stolicu da sedne. Vidim da nije raspoložena.

– Dajte za damu neko piće – i gledam u nju šta će reći konobaru koji je brzo prišao stolu.

– Vidim piješ vino, i ja ću. Ne mogu da jedem.

– Dobro, onda bokal od pola litra belog.

Čim se konobar udaljio, počela je.

– Naš vrlo bitan čovek bio je na zadatku u Rimu. Dolazi večeras u dvanaest sati. Dogovoreno je da ga pokupiš na onom uskom prilaznom putu prema zamku Miramare, u ponoć. Izaći će iza borova, kod table na kojoj piše da je zabranjeno parkiranje. Prođi do zamka da te registruje dok prolaziš i okreni se. Kada se budeš vraćao, pokupi ga. Mislim da mu mafija duva za vrat i da je u problemu.

Bilo je deset i deset. Popili smo vino i Lola je nestala kako se i pojavila. Te noći sam vozio novu alfu, uzeo sam je da je probam jer su svi pričali da je čudo. Nov model, tek stigao u Trst. Poštujući kao i uvek vreme i informacije koje su mi bile vodilje, našao sam se u zoni Barkole. Zamak Miramare je bio turistička atrakcija, ali je u ovo vreme put prema njemu bio mračan i neosvetljen. To mi je odgovaralo. Sve je išlo po dogovoru. Čovek je i ušao u auto u ponoć. Uskoro sam imao saputnika koji je tražio da ga vozim prema graničnom prelazu Gorici u Sloveniji. Brisači su povremeno brisali šoferšajbnu dok smo se vozili ćutke.

– Zovem se Mijat, da bar znaš koga voziš – osećao je potrebu da nešto kaže, a bilo je i kulturno da se predstavi.

– Zovem se Relja, da bar znaš ko te vozi – nisam ostao dužan. Pogledali smo se i tog trenutka čuo sam pucanj. Naprsla šoferšajbna i rupa u njoj između nas dvojice. Šoferšajbna je na našu sreću ostala čitava, nije se sasula. Menjač u manju brzinu i maksimalan broj obrtaja, gas do daske pa u veću brzinu. Počinje trka za život. Jedna kola su nam bila za petama. Oni su nas čekali i pucali, ali loše, na našu sreću, a ni vreme im nije išlo u prilog. Znao sam da su to profesionalci i da retko promaše. Vozio sam najbrže što sam mogao, alfa romeo je proklizavao na mokrim oštrim

krivinama. Bili su nam za petama. Opet sam začuo pucnje. Mijat je ćutao i izvukao se kroz prozor. Brzo je ispalio nekoliko metaka prema našim pratiocima, pa još nekoliko. Vratio se na sedište i promenio šaržer. Kada je hteo ponovo kroz prozor, uzviknuo je. Metak ga je pogodio.

Ja sam bio zaokupljen vožnjom i begom, pa sam ga samo upitao: – Možeš li? – Više da proverim da li je živ.

– Vozi, vozi, ovo je mafija, rade za Vatikan, provaljen sam u Rimu.

Kiša i sumaglica su bili naši saveznici da pokvare posao strelcima koji su nas gađali, ali su nas sada dosta usporavali. Mijat se umirio na sedištu, pogledam ga krišom nakratko.

– Ne brini, možda će naši da pošalju i neku pomoć i podršku. Ovo je bila velika operacija – kaže on.

Vozio sam sto dvadeset do sto četrdeset na sat, što je bilo suludo brzo po krivudavom i mokrom putu prema Gorici. Ispred mene se stvori kamion hladnjača koji ne mogu da obidem na ovom dvosmernom, mokrom krivudavom putu. Prvo što sam pomislio u trenutku: ovo je kraj, uhvatili su nas u makaze. Ali odjednom – otvorila su se vrata kamiona hladnjače i iz njih su ispale dve metalne kanalice, kakve koriste kamioni za vuču pokvarenih vozila za utovar automobila. Kola koja nas prate, i iz kojih povremeno pucaju, desetak metara su iza nas. Ljudi iz kamiona otvorili su vatru iz automatskog oružja na naše pratiocima. Video sam u retrovizoru da su sleteli sa puta. Moj zadatak je bio da u vožnji uteram alfu u kamion hladnjaču. Osvetljavali su mi kanalice kako bi mi bilo lakše da naiđem točkovima na njih, mada sam imao dobre farove. Znali su šta rade. Najbolji orijentir su mi bile njihove dve baterije prema kojima sam usmerio točkove. Uspeo sam, što je bilo očekivano. Za ovo nije predviđena greška.

Zatvorili su vrata čim su ubacili kanalice preko kojih smo ušli u kamion. U kamionu hladnjači upalilo se svetlo.

Bilo je usko za mene da izađem jer sam ostavio prostora s druge strane da Mijata lakše izvuku iz kola. Desno rame i pola tela bili su mu krvavi i već se onesvestio. Međutim, hladnjača je bila dosta duga i ispred alfe je bio improvizovani operacioni sto za prvu pomoć.

Tek tada sam obratio pažnju na prisutne. Dovezao sam tajnog agenta Savezne državne bezbednosti koji je upao u problem jer su ga razotkrili. Ispred alfe, u hladnjači koja se kretala, stajao je Mijatov pretpostavljeni oficir Raduka, koji je imao čin pukovnika. Raduka je uz pomoć još jednog prisutnog uz veliki napor izvukao onesvešćenog Mijata iz kabine automobila. Zajedno smo ga prebacili na sto. Hladnjača ubrzo stade. Jedan od ljudi pocepa Mijatovu košulju da bi mogli da mu pomognu.

Otvorili su vrata i izgurali kanalice i moj alfa romeo niz njih. Kanalice odmah vratiše u kamion, a jedan od prisutnih posuo je moju alfu benzinom iz kanistera. Dok je uskakao u kamion, bacio je upaljen upaljač na moja kola, koja su istog trenutka buknuła. Vrata kamiona su se zatvorila. Vozili smo se desetak minuta i stali. Do tada su pripremili Mijata za vađenje metka i obradu rane, srećom kosti nisu bile povređene. Sve je trajalo petnaestak minuta. Kamion hladnjača je ponovo krenuo, ali sada sporije, oko pedeset na sat.

Tokom vožnje doktor Tatić je i dalje radio nešto oko Mijatove rane. Mijat je bio pri svesti i prikačili su mu infuziju. Doktor Tatić, stari i iskusni saradnik Titove tajne policije, uradio je svoj posao i sanirao ranu, kako se i očekivalo od njega. Međutim ranom su se morali pozabaviti i u bolnici, koja je imala potrebne uslove za to. Međutim, iskusni obaveštajci nisu smeli da to urade u Ljubljani, iako su već bili

nadomak ovoga grada. Nisu hteli da rizikuju jer Vatikan možda ima svoje saradnike u bolnici, u sumnjivoj Ljubljani. Pukovnik Raduka, vođa operativnog tima službe Državne bezbednosti, kao stari operativac sa terena, već je imao rešenje i usmerio je hladnjaču prema aerodromu Brniku, pored Ljubljane. Mijat je uskoro bio u avionu za Beograd, kao i svi ostali. Čutao sam sve vreme i gledao ispred sebe, ja sam svoje završio u Italiji, na putu za Goricu.

Prelećemo Zagreb, niko ništa ne govori. Oglasi se pukovnik:

– Mijate, dobro je bilo i dobro se završilo, dobili smo sve što si poslao, odlično si obavio posao. Ovo na kraju nije trebalo da se desi, ali šta je tu je. Relja, momče, za tebe su mi rekli da si sposoban, najmlađi Titov špijun. Nisam bio siguran u to, ali ovo što sam video i saznao samo je za čestitanje i poštovanje.

Iz pilotske kabine zovu pukovnika, vrata su otvorena i sedimo pored njih. Veza je otvorena i čuje se glas odnekuda:

– Da li su drugovi lovci spasli ptice od lovokradica?

– Dobro i na vreme. Ptice su sa nama – odgovara pukovnik.

– Odlično, drugovi, znate šta vam valja činiti.

Ubrzo su svetla Beograda bila na vidiku. Uroš, jedan od prisutnih u avionu i čovek iz tima, saopštava:

– Slećemo na Batajnicu, izmena plana.

Znam da treba da se odmah vratim u Trst, ne smem da budem odsutan da me slučajno ne povežu sa ovim slučajem. Avion je dotakao pistu i rula po njoj dok se zaustavlja. Mijat mi stegnu ruku i svi se pozdravimo u avionu. Morao sam da nađem taksi do grada, pa onda neka kola kojima ću do Trsta. Na pisti čekaju kola hitne pomoći u koja odmah uđe Mijat i mahnu svima. Pukovnik se sa svojim timom uputi prema aerodromskoj zgradi, a ja sâm iza njih kao neka luralica.

Iznenada, ruka na mom ramenu. Prilično je mračno na pisti. Pogledam, smeje mi se moj šef Žarko.

– Mislim ja na tebe, sve sam pratio i bio upoznat sa tokom cele akcije. Bez ovog mog čoveka ovo se ovako ne bi moglo završiti, čestitam, majstore. Imaš li novca kod sebe?

Zatečen, otkud on iz mraka pa još na pisti, onako spontano mu rekoh:

– Pa znate da uvek imam novca. – Potapša me po ramenu:

– Slušaj, sutra treba da obavezno budeš u Trstu.

Gledam ga i ćutim. Bio je kratak:

– Pored kapije, kada izađeš sa aerodroma, parkiran je beli sitroen i vozač sedi u njemu. Sedaj i spavaj do Trsta da sutra budeš odmoran.

POČETAK – KAKO SAM ANGAŽOVAN

Sarajevo je najpoželjniji grad za lep i opušten život, sa mnogo „safta“, međunacionalnog razumevanja i poštovanja. Po Titovom receptu.

Srbi, Muslimani, Hrvati i ponešto Jevreja davali su šmek ovome gradu. Izdvajali su iz svojih kultura i običaja ono najbolje za suživot. Najcenjeniji je bio obraz, koji je onoga ko ga je imao održavao na statusnoj lestvici. Na sudu se obraz gubio, vladala je reč.

U takvoj sredini odrastao sam i ja, Relja, u jednoj gradskoj porodici srednjeg staleža. Detinjstvo sam proveo u socijalizmu, u Jugoslaviji. Većina moje porodice, i bliže i dalje, bila je u policijskim strukturama. Od Drugog svetskog rata otac mi je bio na visokim policijskim funkcijama. Isto kao i bliži i dalji rođaci u Bosni i Hercegovini, a i Srbiji takođe.

Kao sin policajca imao sam mogućnost i privilegiju da budem u društvu očevih kolega, pripadnika raznih specijalizovanih policijskih odeljenja. Društvo tih ljudi mi je nekako odgovaralo i pored velike razlike u godinama. Slušao sam razmišljanja, stavove i komentare tih iskusnih ljudi

o mnogim stvarima. Doduše, nekada je bilo: „Ajde, mali, pogledaj neku devojčicu.“ Dakle, to nije bilo za mene. Ostao sam uporan i uvek sam ponovo bio u tom društvu, nešto me je vuklo, privlačilo kao magnet. Tako sam dolazio do nekih saznanja koja sam ukrštao sa onima iz špijunskih romana koje sam gutao. To je bila kao neka vanredna škola koje nisam ni bio svestan.

Mnogo više su me interesovale priče pripadnika Državne bezbednosti nego ljudi koji su radili na kriminalu, ali kriminal i kriminalci su skoro uvek bili vrlo bitan faktor u ovom neobičnom društvu jer su služili svim službama po potrebi. Nisam ni slutio da će mi ta vanredna škola i iskustvo visokorangiranih kadrova mnogo značiti kasnije u životu.

Po prirodi sam pravdoljubiv, patriota čije je geslo uvek se po svaku cenu odbraniti od bilo koga. Nikada ne napasti iz obesti ili zbog samodokazivanja. Po prirodi sam malo i prgav, ali se kontrolišem, žestok sam i delam neočekivano. Sve sam radio do kraja. To je bio jedini način da se obezbedi mesto u društvu u kom sam se uglavnom kretao. Morao sam staviti do znanja svima s kojima sam se družio i koje sam sretao dokle i koliko mogu ići sa mnom. Ujedno bi saznali i šta se dešava ako prekorače tu granicu.

Kao vrlo mlad, još kao dečak, radio sam razne poslove koji su donosili nešto novca. To je bio moj džeparac, deo moje samostalnosti odmalena koja me je ispunjavala kao klinca iako nikada nisam oskudevao u pomoći i razumevanju roditelja.

Samoinicijativan rad od malih nogu bio je vrlo bitan, kako se kasnije pokazalo, u formiranju moje ličnosti. Nisam mnogo toga znao, a ponekad bi me i prevario neko ko nije imao duše i spao je na to da vara dete, klinca. Nekima sam

to i zapamtio. Sećanje na takve i slične stvari nikada nisam mogao da izbrišem.

Prolazile su godine, došlo je momkovanje. Počela su i prva putovanja. Sve je bilo novo za mene. Novi gradovi, običaji, pravila, novi ljudi.

Treba istrčati na teren na kom se mnogo godina igraju sve igre i znaju se pravila, koja su uhodana. Treba se sa svim tim upoznati i susresti a i uklapati se što bezbolnije ako je moguće.

Odmah po punoletstvu obreo sam se u Beogradu, gde sam imao uticajnu rodbinu. Uglavnom sam se družio sa starijim rođacima, starijim prijateljima iz Sarajeva koji su živeli malo slobodnije u Beogradu i evropskim gradovima. Deo društva je bio iz Beograda, a tu su bili i neizbežni Crnogorci, uglavnom na dužim studijama u Beogradu. To su bila nova iskustva i saznanja u gradu koji je u odnosu na Sarajevo ipak bio mnogo veliki.

Ponovno zauzimanje mesta, pozicioniranje u šarolikom gradskom miljeu gde si ili igrač i možeš da opstaneš ili zauvek ostaješ mali i potrčko. Uz pomoć svojih prijatelja iz Sarajeva i Hercegovine, i svoju sposobnost i rešenost da po svaku cenu budem tvrd kamen, postigao sam željeno. Kao takav imaš ulaz u ozbiljnije kombinacije, društva i ekipe.

Teško je bilo izboriti se sa iskušenjem da ne zagazim u kriminal, a tome nisam bio sklon. Već tada se javljaju prve sumnje nekih mojih poznanika, sa kojima nisam hteo da radim „sigurne“ poslove, da slučajno ne radim za policiju. Posebno što mi je vrlo blizak rođak bio na visokoj policijskoj funkciji i nekoliko puta me izvadio iz problema iz kojih se teško vadi. Između ostalog, i to je ukazivalo na moje beneficije u odnosu na druge koji su ostali sa one strane. Nisam ni slutio da će ove sumnje da me prate celog života, sa razlogom ili bez njega.

Otac mi je posle Plenuma 1966. godine kao rankovićevac otpušten iz policije, i tada me je zakleo da nikada ne radim za policiju. Pre svega zbog njegovog lošeg iskustva i nepravde koja mu je učinjena kao i mnogim drugim čestim policajcima.

Sve ljude koji su ostali i dalje radili u policiji ja sam poznavao i sa njima bih često sedeo. Mnogi su se pitali šta ja imam sa njima zajedničko, i to je bilo logično pitanje. Bio sam im simpatičan, a i sin dobrog kolege. Samo ja znam koliko sam vremena, kao klinac, proveo sa njima upijajući svaku njihovu reč.

Često sam išao u Sarajevo i, kada nisam bio sa nekom devojkom, uglavnom sam išao u restoran kod moga ujaka. Dobro se jelo i tu je sedeo šarolik sastav ljudi, a sve sam ih poznavao. Ovaj restoran je bio specifičan u Sarajevu upravo po sastavu gostiju i dobroj kuhinji. Tu su dolazili policajci najvišeg ranga, gradski funkcioneri, direktori, advokati, lekari i poznati domaći svet. Pilo se, jelo se, igralo karata i gledale utakmice na televiziji, uz internu kladionicu. Na ovom mestu se moglo sve završiti ako si imao obraza i ako nije bilo protiv države.

Jednom sam sedeo u toj kafani sa očevim drugom koji je čekao saigrače za ranije dogovorenu partiju karata. Onako opušteno, ne pridajući važnost svojoj izjavi, on mi reče:

– Slušaj, mali, neki dan sedimo posle jednog sastanka – pri čemu je mislio na svoje odeljenje u DB-u. Otpio je pivo pa dobacio: – Konobaru, imaš li ti hladnije pivo od ovoga, ovo je kao čaj? – Dok se konobar zadržao malo duže zbog gužve, on nastavi nezainteresovano ne pridajući važnost informaciji koju mi saopštava:

– Jedan od mojih kolega mi kaže: „Čuo sam za tog momka Relju, ti ga dobro poznaješ. Oca mu dugo znaš, bio je naš,

kažu da mali ima smisla i da je perspektivan. Da popričaš sa njim, pa ako hoće da dođe da porazgovaramo.“ – Ćutim i gledam bez reakcije. Kada je video da nisam reagovao, nastavio je da razvodnjava temu:

– Rekao sam mu: „Ma jok, on vozi trke, relije, ganja devojčice. Sada mu je i vreme za to, nije još sazreo.“ – Kažem samo:

– Ma da, ti znaš sve.

Moj sagovornik otpi tek doneseno hladno pivo iz orošene čaše i kratko završi jer su ga zvali na partiju karata, mesto se oslobodilo. Ustajući, reče:

– Rekao sam im, ima vremena – i ode.

Restoran je bio pun, pričao sam sa više ljudi u isto vreme, uglavnom o fudbalu i reprezentaciji. Glodao sam neku jagnjeću glavu i pio koka-kolu iz čaše pune leda. Atmosfera svakodnevna. Postaje monotono, ponovo idem za Beograd. Ovog puta na mesec dana. Nestane novca, a poželim i svoje u kući i društvo. Ponovo stare pozicije. Prođe nekoliko dana dok sam saznao šta se sve u međuvremenu desilo. Budi me majka jednog dana, prošlo je podne, u to vreme išao sam na spavanje ranom zorom.

– Zove te – pa mi reče ime čoveka. Ukapiram ko je, ali je potrajalo dok se nisam javio. Jedva sam se razbudio. Glas sa druge strane mi poznat, ne znam što me zove ovako, obično smo o svemu razgovarali u kafani. Bio je kratak:

– Dođi oko četiri u restoran, javili mi, prave jareći sač danas, pa da ručamo i popričamo.

Ajde, mislim, nije mi ništa neobično, tako smo uvek pričali, jeli i družili se bez obzira na razliku u godinama.

Stigao sam nešto ranije. Odmah mi iznesoše pitu zeljanicu, specijalitet kuće. Kuvarica kroz šuber dobacuje:

– Uzmi, super je ispala, nestaće brzo.

Ova kuvarica me je mnogo volela i poštovala i uvek se trudila da mi ponudi najbolje iz kuhinje. Na prvi zalogaj ispržio sam nepce, pa sam ostavio pitu da se malo ohladi. U tom trenutku dolazi i čovek koji mi je zakazao sastanak. Pozdravlja se sa svima, jer se svi znamo i kao familija smo, da bi na kraju seo za moj sto.

Prepolovim pitu zeljanicu i stavim parče na tanjir ispred svog sagovornika. Dok sam to radio, rekao sam:

– Prvo ovo pa onda jaretina ispod sača.

Konobar je čuo šta sam rekao, čekao je da mu poručimo piće.

– Meni hladno pivo, a za dečka koka-kolu jer ne pije alkohol – reče moj sagovornik.

– Slušaj – odmah je počeo bez okolišanja – sledećeg ponedeljka dolazi jedan visoki državni funkcioner – pa mi saopšti ime dotičnog druga. – Domaćin mu je iz komiteta i vlade BiH – pa i njegovo ime. Mislio sam šta to treba mene da interesuje, slobodnog, mladog i neiskusnog za taj nivo. On nastavi bez pauze.

– Odlučeno je da se voze u civilnim kolima rentakara *Avis*, dobili su dva nova pežoa 504 automatik – to je tada bilo hit vozilo. On nastavlja: – Pošto ti znaš dobro da voziš, a zna te i direktor rentakar kuće, jer kaže da si za njih vozio i o tebi misli sve najbolje, odlučili smo da ti voziš ovu dvojicu naših funkcionera u jednom pežou, a drugi isti takav pežo ide iza tebe kao rezerva. Pratnju i obezbeđenje normalno obezbeđuje policija po pravilima službe. Dođi u petak da dobiješ prvi plan, a u ponedeljak, kada preuzmeš kola, dobijaš konačni plan. – Gleda me, čeka moju reakciju. Nije mi jasno, ali mislim nije mnogo vremena jedan dan, a trebalo je da idem u Beograd pa u Italiju.

– E, tako ti je – saopšti mi kao da sam na plati u policiji.

Bacismo se na ukusno jelo. U glavi mi se mota, od toliko iskusnih vozača i bivših i aktivnih policajaca, da izaberu mene. Funkcioneri koje treba da vozim su ljudi najvišeg ranga u SFRJ. Neka sve ide svojim tokom pa šta ispadne. Kažem ocu sve ovo čim sam došao kući, čuti i gleda me.

– Pecaju te mekano, sine, da uđeš da radiš za službu. Sigurno su te dugo posmatrali i prikupljali informacije o tebi. Ti moji prijatelji u kafani su ključni, da znaš. Odradi, ne ide da odbiješ, pa kako hoćeš, znaš šta su meni uradili.

Došao je i taj ponedjeljak. Preuzimam kola u četiri ujutro u policijskoj garaži. Vozač drugog, rezervnog pežoa sedi u kolima, pa onda kreće za mnom u bazu, po planu.

Konačno saopštenje: u pet sati moramo biti na glavnoj železničkoj stanici u Sarajevu i čekati drugove.

Kompletna kolona je krenula bez buke i bez rotacija, grad je još spavao. Pet nula nula. Po planu smo na stanici. Prolaze minuti, sati, a glad me načela. U osam sati gledam da nema šta u blizini da kupim i stavim u usta, dovoljna je samo kifla. Ali i da ima, ne bi mi dozvolili da se odvajam od kolone i da napuštam kola. U 9.00 h informacija: ustali su, spremite se. Kako ustali, nije mi jasno. Pitam kolegu koji je stajao pored mojih kola, bezbednjaka koji je navikao da čeka i dežura. Nevoljno promrmlja onako kao za sebe:

– Oni su došli u tri sata i spavali do sada u kolima za spavanje. Sad će izaći.

Pogledam se u retrovizor i progutam knedlu, nenaviknut sam da trpim i da u službi nema pitanja kao što su moja. Sva kola su upaljena, rotacije uključene. Dolaze funkcioneri sa pratnjom. Mislim u sebi, otkud ja u ovoj priči ni kriv ni dužan, ali čutim i radim pa ćemo videti šta se krije iza ovoga.

Seli su pozadi u moja kola i kolona je krenula. Odmah se videlo da su fini i prijatni ljudi, jednostavni iako su sa tim zvanjima i funkcijama bili strah i trepet za mnoge. Znam da se vozimo u Konak na Bašçaršiji, tu uglavnom dolaze visoki političari i zadržavaju se relativno kratko, ponekad samo na ručku. Po planu koji sam dobio tog jutra, shvatio sam da mene nisu angažovali samo na jedan dan. Po tom planu smo iz Konaka išli na svečanost u Skenderiju, a sutradan pravac Jajce na centralnu proslavu 29. novembra. Dakle, otpadaju Beograd i moj planirani put u Italiju.

Relativno brzo smo stigli pred Konak, a ja glad ne mogu da podnesem, kao da nisam jeo mesec dana.

Moj automobil je centralni i parkirao sam ga ispred glavnog ulaza. Funkcioneri izadoše. Rezervni pežo je iza mene, a ovi iz obezbeđenja zagledaju tada najveći i najnoviji model pežoa koji sav blista.

Ja sedim i gledam hotel *Nacional* na trideset do četrdeset metara ispred mene. Malo je ispod nas jer je Konak izdignut, tako da tačno gledam u restoran hotela gde služe doručak. Pojavi se šef obezbeđenja, ja se obradovah. Otvorim prozor i onako, bez iskustva u ovakvim situacijama, iskreno ga upitam:

– Izvinite, bih li mogao zamoliti da izađem i uzmem jedan sendvič? Mislio sam do kuhinje u Konaku. – Pogleda me čovek kao da sam lud i neočekivano krajnje vulgarno odbrusi:

– Ma nemoj da ti jebem mater, sjedi tu i gladj.

Pogledam ga, samo produži, mislim se, da smo u nekoj drugoj situaciji, oko bih mu izvadio i pojeo, toliko me iznervirao, uvredio i ponizio. To je bio udarac za mene i, da se povratim iz nokdauna, trebalo mi je petnaest sekundi. Izašao sam iz kola i pravo u hotel *Nacional*. Odmah sa vrata kažem jednom konobaru da plaćam doručak da bih ga požurio, ali

on sav smušen, ništa ne razume. Učenik ugostiteljske škole koja je bila u hotelu *Nacional*. Borim se sa vremenom:

– Momak, ništa ne pitaj. Stavi malo sira u dva parčeta hleba i daj mi, evo ti novac. – Tu pravim grešku, on ne sme da primi nikakav novac jer je učenik koji samo posluhuje. Nekako se izborim. Saspem u sebe čašu duša i pomislim da je i pored žurbe bolje da ovde pojedem sendvič nego da ga nosim pa da jedem pored kola kao da pravim pauzu na putu za more. Jeo sam halapljivo, sve je trajalo deset-dvanaest minuta, i istrčim napolje do mojih kola ispred Konaka. Nigde nikoga, samo moj pežo stoji gde sam ga i parkirao, ispred glavnog ulaza. Sabotaža je bilo ono što mi je prvo palo na pamet. Sedam u kola i krenem preko trave i trotoara u suprotnom smeru, umalo ne pripuca vojnik-čuvar ispred zgrade vojne oblasti. Stignem na parking ispred Skenderije, ostavim kola ne obazirući se na obezbeđenje jer su znali za mene. Ne znaju da li je auto stao ili šta je bilo. Funkcioneri su seli u auto koji je išao iza mene kao rezerva. Isti kao pežo koji sam ja vozio. Pravac na raport kod bezbednjaka. Ušao sam, gledaju me njih četvorica, a pita šef:

– Gde si bio? Šta napravi, znaš li šta te čeka? – Šta je, tu je, mislim. On podiže obrve uz rafal pitanja. Ja onako najjednostavnije, iskreno:

– Otišao da jedem. – Manje bi se iznenadio da sam pucao u njega.

– Kakvo jelo, pa da li si ti normalan?

Vidim moram do kraja ovako, pa koliko košta da košta, a može i da prođe. I, kao da nisam svestan šta sam uradio, počinjem svoju igru sa vatrom.

– Nisam ja jeo toliko zbog sebe.

– Nego zbog koga, zbog mene, je li!?

– Ni zbog sebe ni zbog vas, nego zbog... – pa kažem imena visokih funkcionera koje sam vozio.

– Zbog njih kažeš, magarče, a zašto zbog njih, da čujem? Jesu li te oni zamolili da za njih utoliš glad jer oni nemaju u Konaku šta da jedu? – Bes je izvirao iz lica ispitivača. – Ljudi, pa ovaj je načisto lud.

– Mnogo sam bio gladan, mogao sam da se onesvestim od gladi. Pitaо sam bezbednjaka da uzmem jedan sendvič iz kuhinje i, kada mi nije dozvolio, otišao sam do *Nacionala* i uzeo sendvič. Bojao sam se da ne kolabiram i tako ugrozim bezbednost i živote naših drugova. Mislio sam i na njih i na sebe.

Znali su mi oca i znali su da nikada ne bih napravio nešto što je na štetu države ili državnih organa. Malo ih je moje opravdanje i nasmejalo. To sam i hteo, da ih malo opustim, ako se ovakvi ljudi uopšte mogu opustiti. I oni imaju dušu, a posebno ako nije u pitanju neko ozbiljno delo. Rekli su:

– Beži da te ne vidimo, a za kaznu sutra ne voziš u Jajce na centralnu proslavu. – Izađem što sam pre mogao, srećan što sam dobro prošao.

Do Jajca je trebalo voziti zaleđenim putem pored Vrbasa i to pežo automatik, a Beograd i Italija su čekali. Ova mlada-lauka avantura se dobro završila, a moglo je da bude mnogo gore. Kasnije, kada sam sa rođakom, ozbiljnim policajcem, razgovarao o službama, radu i angažovanju, rekao mi je:

– Pregledao sam ti dosije, dosta je dobar, ali ne valja glavna stvar, velikim slovima u karakteristikama piše: NE POŠTUJE AUTORITETE!

NEUSPELO KRŠTENJE

Beograd je moj grad, tako sam ga doživljavao. U ovom gradu sam mogao nekako lakše da dišem. Bio sam slobodniji da iskažem svoje pravoslavno versko opredeljenje iako je to bilo kontrolisano i u Beogradu. Nije to bilo ništa posebno ili ekstremno. Jednostavno, u Sarajevu smo se mi Srbi nekako osećali sputano na svakom koraku. Postojalo je zajedništvo, ali ipak se prodiše u Srbiji. Slavila se srpska Nova godina i u Sarajevu i u Beogradu, ali je uglavnom sve to beleženo. Valjda je taj suživot nekom više a nekom manje dozvoljavao da se opusti kako mu odgovara. Proslave praznika, posebno srpske Nove godine, smatrane su za provokaciju ili inačenje. Sa druge strane, proslava Bajrama smatrana je za sasvim normalan čin, bajramske čestitke prodavane su u centru grada, na tezgama sa urednim dozvolama. Onda se pojavljuje potreba da se istakne i ono svoje, i tako iz godine u godinu. Zbog toga smo na Beograd i Srbiju gledali drugačije jer ovde nismo izgledali čudno kada ispoljavamo verska osećanja. U Sarajevu su živele tri konfesije, postojala je tolerancija uz tiho nerazumevanje srpskih običaja i ljudi,

ali se moglo živeti. Srpska populacija je bila brojna i držala je do svojih običaja uz poštovanje tuđih. Srbi u BiH mogli su javno, a da im se ne zameri, da čitaju *Politikina* izdanja i da navijaju za *Crvenu zvezdu*, to im se nije moglo uskratiti, ali su prepoznati kao „čitači“ i „navijači“. Zbog toga sam u Beogradu disao punim plućima i dobro se osećao. Mnogo ljudi sam upoznao u Beogradu i družio se sa njima. Stekao sam dobre drugove koji su mi postali kao braća.

Jednog dana me je iznenadio moj dobar drugar i pobratim.

– Brate, ženim se 15. septembra.

Nisam znao da mu je veza toliko jaka da je kruniše brakom.

– Neka ti je sa srećom.

Razmišljao sam da li mu je vreme, iako je bio sedam godina stariji od mene, ali nisam ja taj koji o tome treba da vodi računa. Upitam ga gde je svadba.

– Pa ovde, u Beogradu, ona državna. Venčaćemo se kasnije u crkvi u Aranđelovcu. Kršten sam kao mali, a i Milica je, tako da nemamo problema. Jesi li ti kršten? – upita me drugar.

– Pa ne ženim se ja – odgovaram ne poznajući običaje i pravila.

– Zovem te za kuma, sada zvanično.

– Nisam kršten, ali ću se krstiti u Sarajevu, u mojoj crkvi, to sam odavno želeo. Do venčanja ima još četiri meseca, imamo vremena. Čast mi je što si me pozvao za kuma, hvala ti.

– Koga bih ako ne tebe – nasmejao se moj budući kum Ljuba i potapšao me po ramenu. Kada smo se rastali, malo sam razmišljao o svadbi i crkvenom venčanju koje je u Sarajevu retkost ili čak ni retkost. Vozim polako, na kolima otvoren prozor. Prolazim pored Saborne crkve, sa koje me gleda ikona mojih Svetih arhanđela Mihaila i Gavrila. Osećao sam se lepo.

Nisam imao nekih obaveza u Beogradu, pa sam odlučio da odem kući u Sarajevo i da zakažem krštenje. Jednog jutra kažem majci da idem do crkve da se raspitam o krštenju. Od detinjstva sam hteo da se krstim, uz blagoslov moje dve babe koje su me odgojile, ali zbog očevog policijskog zanimanja to je bilo neprimereno i stoga neizvodljivo u ovoj sredini. Sigurno bi uticalo na njegov status u društvu. Bez obzira što je poodavno otpušten iz policije, Partija je o svemu vodila računa.

Mati me pogleda, znam taj pogled koji kaže: molim te, nemoj. Odmah sam upitao u čemu je sada problem.

– Znaš šta su ti uradili ocu. Ovi iz komiteta i danas vode računa šta radi i sa kim se druži, mada je izašao iz Partije.

Vidim da ću je nasekirati i baciti u brigu. I sestri sam rekao šta hoću. Ona me je podržala u mojoj nameri, ali ocu to nisu smele ni da spomenu.

Odem ja i pored svega do crkve, sednem sa popom ispod lipe ispred crkve i razgovaramo o svemu. Razgovaramo o veri, crkvi, statusu Srba u ovakvoj zajednici. Pitam ja malo popa o krštenjima uopšte, koliko su česta i takve stvari. Pop sve najlepše o činu krštenja. Dosta je znao o meni, kao i većina mojih sugrađana. Odjedanput, ničim neizazvan, pop reče:

– I ti bi mogao da se krstiš, vreme ti je, nisi kršten, znam.
– Osetio je da nisam došao samo onako, nego sa namerom. Nisam menjao izraz lica, onako kao da mi je to nešto novo, ali me ne uzbuđuje.

– Pa mogao bih, zašto da ne – kažem neobavezno. Pop kreće u ofanzivu da krsti policijsko dete.

– Ide brzo i jednostavno je, treba da dovedeš kuma – i objasni mi pravila do u tančine. Mislím, zbog toga sam i došao.

– Hvala vam, oče. Oдох da uzmem sveće pa da ih pri-sluzim, zbog toga sam najviše došao, a drago mi je što sam

vas video i što smo malo popričali. Verujem da sam ovako opravdao svoj dolazak bar malo. – Prisluzim sveće i za žive i za mrtve pa gde drugo nego pravo u kafanu, tamo mi je celo društvo.

Ipak trknem prvo do kuće da majci i sestri kažem gde sam bio, da znaju, i da se što pre vratim društvu. Saopštim majci gde sam bio i o čemu se razgovaralo, ne bi joj pravo. Žena smirena po prirodi, čvrsta i poštovana u našem gradu, nastavnica sa pilotskom obukom. Uvek sam joj se divio. U trenutku mi je rekla da ne želi da učestvuje u toj mojoj odluci.

– Reci ocu pa se vi dogovorite, ali mu to lagano saopšti, znaš šta ga je snašlo. – Izvadila mi je štrudlu iz rerne, znala je da je mnogo volim, a posebno sa džemom od šljiva koji je sama napravila.

Tog dana posle podne sedimo ispred kuće i jedemo neke trešnje koje je otac doneo iz Mostara, onako naređane u nizove, velike i sočne.

Nisam ni primetio kako sam ostao sâm sa njim. Rekoh sebi, bolje je da odmah presečem da znam na čemu sam.

– Da ti kažem – počnem malo nesigurno dok on jede trešnje i pljučka koštice. Samo me pogleda i nastavi da jede trešnje, a glavom mi klimnu u znak da pričam.

– Ženi mi se dobar drug, pričao sam ti o Ljubi iz Beograda. – Sluša ali se nije u potpunosti posvetio mojoj priči, vidim i osećam to. U pauzi između dve trešnje kratko me upita:

– I?

– Pravi svadbu u Beogradu i u Arandjelovcu. U Beogradu kod matičara u opštini, a u Arandjelovcu u crkvi.

– I? – opet pita, uzimajući novu trešnju.

– Zvao me za kuma, pa bi za crkvenu svadbu trebalo da se krstim, a to mi je bila želja odavno. – Nije se uzbudio na prvu.

Samo je kratko rekao: – Jok – i nastavio da otkida trešnje sa uredno ispletenog niza. Otkinem i ja pokoju trešnju.

– A zašto? I ti si kršten – pitam oca.

– Nemoj na tu temu da pričamo više, samo ćemo se posvađati. – Ostavi niz trešanja, ono što je ostalo, na sto ispred mene, uze naočare sa novina i sa kratkim: – Doviđenja, vidimo se – izađe na kapiju.

Mislim se, šta ima protiv krštenja, nakon njegovog izlaska iz policije slavimo slavu javno. Ranije smo slavili kod moje babe, očeve majke, prave Hercegovke koja je uvek slavila i mene naučila mnogo čemu o veri i međunacionalnim odnosima za vreme Drugog svetskog rata. Druga baba, majčina majka iz Krajine, takođe je slavila, malo prikriveno zbog zeta, ali se slavilo. Nije mi bilo jasno šta mu smeta.

Bio sam uporan za krštenje, tako da sam oca umorio. Jednog dana svratim do kuće nakratko i moj otac sedi u bašti jer je takođe navratio da vidi familiju pa u kafanu. Tamo je bilo njegovo društvo, tako se živelo i to se podrazumevalo. Prođem pored njega da uzmem nešto iz kuće, pozdravimo se u prolazu jer sam žurio. Kada sam izlazio iz kuće, neočekivano mi reče:

– Sedi. – Videlo se da je hteo da mi kaže nešto bitno i stvarno je i bilo veoma bitno i poražavajuće po moje mišljenje o odnosu crkve prema vernicima.

– Ne mogu više da te gledam tako upornog, da se krstiš, pa da se krstiš. Ti dobro znaš šta sam radio i gde sam radio. Ovo se ne priča ni po izlasku iz službe, ali sin si mi i želim da znaš. Popovi koji čitaju za slavu dužni su da podnesu izveštaj kod koga su čitali za slavu i ko je bio na slavi poimenice. Kada obavljaju krštenje, dužni su da obavezno podnesu izveštaj odeljenju koje se bavi time, tako da smo

mi u policiji imali sve na stolu: ko se krstio, ko je bio kum i ko je bio na krštenju. Sramno je, ali država vodi igru. Ne crkva. I to je jedan od uslova da crkva opstane. To je još od Drugog svetskog rata ideja Partije: „sloboda veroispovesti“, ali kontrolisana. Znaš da i danas imam problema sa nekim ljudima iz komiteta i da mi rade o glavi i posle toliko godina. Ni ti ni sestra niste u Partiji, ja izašao iz Partije, a majka ti je politički neaktivna. Porodično imamo tretman konstantne blage kontrole od strane vlasti. Ako hoćeš meni da napraviš problem, krsti se. – Ustade i ode. Bio je vrlo uzbuđen. On uzbuđen, a ja razočaran saznanjem. Krštenje sam ostavio za neka bolja vremena. Ljubi sam objasnio, da se ne ljuti.